

Naturtjek på økologiske bedrifter

Hos: *Ove og Anne Kathrine Axelsen, Nørkærlund*

Dato for besøg: *27. juni 2019*

Naturtjek er udarbejdet af: *Natur- og projektkonsulent, Mette Møller Ragborg, Agri Nord*

SEGES

STØTTET AF
Fonden for **økologisk landbrug**



Hvordan fungerer Naturtjek?

Med udgangspunkt i besøget, foreslår vi her nogle fokuspunkter, hvor det enten handler om at bevare en naturværdi, eller hvor noget kan gøres anderledes for at højne naturværdien på arealet.

Vi har vægtet tiltag og arealer på en skala fra 1 til 10 stjerner, hvor mange stjerner betyder ”god naturværdi, og her får man mest natur for pengene” – så her er det vigtigt at prioritere din naturindsats. Ikke alle arealer eller tiltag kan score 10 point.



Ved beskrivelsen af et fokuspunkt vil der muligvis være stjerner som er lysere i farven, disse stjerner indikerer et forbedringspotentiale, som kan indfries hvis anbefalingen følges. De lyse potentiale-stjerner er ikke angivet på oversigtskortet.

Anbefalingerne er generelt gældende, så selvom vi tager udgangspunkt i nogle specifikke steder på bedriften - f.eks. et læhegn – så gælder vores råd også for de andre læhegn som findes på matriklen.

Det er selvfølgelig helt frivilligt om anbefalingerne bliver fulgt.

God fornøjelse!

SEGES

Kort om projektet

Formålet er at afprøve et konkret værktøj i form af et 'Naturtjek', der skal synliggøre hvor og hvordan du som landmand kan gøre en særlig indsats for at højne natur og biodiversitet på din bedrift. Projektet skal give dig mere viden om, hvor dine vigtigste naturværdier er, og give dig konkrete forslag til, hvad du kan gøre for at beskytte, forbedre og udvide din natur.



Bedriftsoversigt og fokuspunkter

1. Strandenge
2. Skov og dødt ved
3. Sø
4. Jorddiger
5. Levende hegn
6. Blomstrende vejkanter



1. Strandenge ★★★★★★★★★★

Generelt: Gamle strandenge er blandt de mest værdifulde naturområder, som man kan have på sin bedrift. Strandenge er lysåbne naturtyper, som ofte gennem mange år er blevet afgræsset af kvæg, heste eller andre store græssere. At naturtypen holdes lysåben, medvirker til at konkurrencestærke arter af græsser og højstauder holdes nede, hvilket gør plads til mindre konkurrencedygtige lave urter, som ellers ville have svært ved at etablere sig. Ligeledes er arterne tilpasset det særlige miljø som er på strandengene, hvor arealerne kan blive oversvømmet, og der er en høj salttolerance. Hvis strandengene plejes optimalt, kan der opstå mosaikker af bart sand, mosser, jordboende laver, både lave og høje urter, og eventuelt større vedplanter og enkeltstående træer. Store fritliggende sten på gamle engene er ofte et tegn på at arealet aldrig har været under plov.

Specifikt for bedriften: På bedriften er der en stor lysåben strandeng. Strandengen bliver afgræsset af kvæg – ekstensiv sommerafgræsning. Strandengen var flot præsenteret med mange arter tilknyttet strandengene. Arealet bliver græsset med kvæg, og de arealer som i de individuelle år, ikke er græsset tilstrækkeligt ned, bliver senere på året afslået. Her har vi altså en strandeng som netop har den ønskede mosaik af forskelle mellem plantedække, oversvømmelser, tagrørssump og bar jord. På billederne er blot nogle af de salttolerante arter som var til stede på strandengen.

I dag giver jeg strandengen 9 ud af 10 mulige stjerner. Begrundelsen herfor er, at det ville være ønskværdigt, hvis man ikke havde behovet for at slå de arealer som ikke var tilstrækkeligt afgræsset (dette gøres for ikke at miste tilskud til arealet). Den ekstensive sommerafgræsning udføres på en rigtig fin måde – der var masser af føde til dyrene, og strandengene blomstrede flot flere steder, og forstyrrelserne fra dyrene giver gode levesteder for mindre organismer.

Anbefaling: I det hele taget synes jeg strukturen på strandengen var lige som den skal være, dyretrykket i plejen så ud til at passe godt til arealerne, som stadig var meget diverse og blomstrende, samtidig med, at dyrene laver forstyrrelser. Som nævnt ovenfor ville det være ønskeligt, at man ikke behøvede at slå arealerne sidst på sæsonen, blot for at sikre sig at man overholder kravene til plejen ifølge støtteordningerne. Man kunne eventuelt eksperimentere med om det var muligt at have enkelte dyr gående på arealet som helårsafgræsning – hvis ikke arealerne er for våde til det. I løbet af vinteren vil dyrene gå hårdere til vegetationen, og det vil muligvis gøre, at det ikke var nødvendigt at slå de arealer dyrene ikke får græsset tilstrækkeligt. Samtidig vil der være lort tilstede hele året til glæde for en stor gruppe af insekter som er tilknyttet lort.

SEGES



2. Skov og dødt ved

Generelt: Skove er levested for dyr, planter og svampe som ellers er sjældne ude i det åbne land. Skove med gamle træer og dødt ved er ekstra værdifulde, fordi de byder på bo til fugle (f.eks. spætter), insekter og svampe. Rigtig mange arter knytter sig til dødt eller døende vedplanter. Små områder i skovene uden træer kan skabe lysninger, hvor blomster og sommerfugle kan leve. En græsnings- og stævningskov kan være særligt artsrige da de ofte er meget lysåbne og har en meget rig skovbundsflora. Derimod har unge og nyplantede træer en meget ringe værdi som levested. Derfor ligger værdien for nyetablerede skov en hel del lavere, når man laver en her og nu vurdering. Døde grene, stubbe og henlagte kvasbunker udgør vigtige levesteder for især insekter, svampe og små pattedyr og er generelt en mangelvare i det danske landskab. Derfor bør man altid lade dødt ved ligge, også efter en evt. beskæring, så man bibeholder de værdifulde levesteder som veddet udgør.

Specifikt for bedriften: I et hjørne af en kultureng på bedriften findes en trekant, som har ligget i skov alle de år der kendes til ejendommen. Arealet er ikke stort, men der er store gamle træer, væltede stammer som er døde og grene som er knækket af i skovbrynet.

I dag har jeg givet den lille skov 6 ud af 9 stjerner, da der er en god naturværdi, hvor der er gamle træer og hvor dødt ved får lov at ligge til naturligt henfald. Potentialet er højt for gamle skove, og det som gør, at der i dette tilfælde ikke gives flere stjerner, skyldes størrelsen på skoven.

For dødt ved på bedriften har jeg givet 6 ud af 8 stjerner. Igen har vi med et naturelement med stort potentiale at gøre.

Anbefaling: Det er svært at score flere stjerner i den lille skov, men man kunne hjælpe skovbrynet på vej ved at etablere blomstrende buske/træarter, sådanne er rigtig gode fødekilder til de tidlige insekter og bestøver om foråret, før engene i området giver sig til at blomstre.

Hvis man havde mod på at prøve noget nyt i den lille skov, kunne man hegne engen sammen med skoven, og lave en afgræsning af engen sammen med skoven. Græssende dyr i en skov vil være med til at lave en meget rig skovbundsfauna, samtidig med, at deres tilstedeværelse vil skabe plads til flere organismer, både via deres efterladenskaber og i form af mindre slidskader på stammerne af træerne i skoven. Værdien af engen vil ligeledes kunne højnes hvis denne blev afgræsset i stedet for at der blot blev slået græs. Græsning i skoven ville kunne give skoven et par stjerner mere, hvorved man er virkelig tæt på optimum for dette lille stykke med skov.

SEGES



3. Sø ★★★★★★★★★★

Generelt: Søer og damme inklusiv deres bredder, skaber et miljø, hvor sump- og vandplanter kan indvandre. Såfremt søbredden byder på artsrig og blomstrende vegetation af hjemmehørende arter, kan den fungere som fødesøgningsområde for insekter, pattedyr og fugle. Hvis søen er næringsfattig og klar-vandet er der bedre muligheder for at mange forskellige vandplanter kan få lys og trives i vandet, hvilket samtidig skaber levesteder for en stor mangfoldighed af vandlevende insekter. Søer vil typisk også tiltrække fugle og andet vildt hvis de understøtter et godt miljø for planter og smådyr. I søer skal man dog undgå fodring af ænder og andre fugle, da det vil tilføre søen høje mængder af næring i form af fuglelort, som hurtigt kan næringsforurene vandet og gøre søen grøn og uklar af algevækst.

Specifikt for bedriften: På endnu en kultureng ligger denne sø, som er levested for strandtudsen. Strandtudsen er udbredt på hele Egholm. Søbredden er domineret af vegetation i form af blandt andet kogleaks. Vandet virker næringsstofpåvirket med en del alger. På den lille ø ude midt i søen var en del mynte. Søen er belyst igennem alle dagtimerne idet der ingen højere vegetation er deromkring, andet end en enkelt træ på øen.

Jeg har givet søerne 4 ud af 10 stjerner. Søer og vandhuller har et godt potentiale for naturen og biodiversiteten, specielt i sammenhæng med andet natur. Dog virker søen her ret næringsstofpåvirket, selvom den er omringet af beskyttet eng. Det som, til trods for den knap så gode tilstand af vandet, trækker værdien af søen op, er bestanden af strandtudser.

Anbefaling: Idet strandtudsen egentligt foretrækker vandhuller og søer med begrænset bevoksning, bør man overveje at søge en dispensation til at oprense en del af søen, for at bevare dette levested for strandtudsen. Man kan slå opvæksten af siv, for at hindre tilgroning og bevare lysindfald til søen. Dette bør gøres tidligt i maj eller/og i oktober. Det afslåede materiale skal fjernes for at mindske næringsstofpåvirkningen derfra. Padder kan godt lide varme og lavvandede søer til deres æg/haletudser, og sivene kan blive meget dominerende, skygge, og på kort tid overtage vandspejlet i mindre søer. Det er mest effektivt, at slå sivene under vandoverfladen, hvorved de drukner. Søen er et fint naturelement på bedriften, som er værd at bevare, ligesom det er et vigtigt levested for den efterhånden sjældne strandtudse. Sammen med engen omkring søen, burde den ligge beskyttet for næringsstoffer.

SEGES



4. Jorddiger ★★★★★

Generelt: Jorddiger kan være fine småbiotoper i landskabet. Fordi disse biotoper ikke omlægges, har de høj værdi som levested for bl.a. de vilde bier. Sådanne blomsterrige biotoper har en langt højere naturværdi end f.eks. blomsterstriber som udsås, fordi de har lang kontinuitet. Lang kontinuitet giver typisk flere arter og levesteder. Det er særligt fremmende for biodiversiteten hvis digerne omfatter store enkeltstående træer. Undgå påvirkning fra jordbehandling og gødning, da dette ødelægger arealet som levested og reducerer antallet af forskellige blomster. Vent med at slå digerne til efter blomsterne er afblomstrede og har sat frø, så sikrer man at der er føde til insekterne samt planternes overlevelse. Man kan med fordel slå arealet tidligt i maj eller i oktober samt fjerne afklippet materiale for at mindske næringsniveauet og tilgroning.

Skrænter og brud med blottet jord danner levesteder for insekter, som foretrækker den varme, løse jord. Samtidig giver det etableringsmuligheder for nye plantearter, som har brug for huller i den ellers tætte vegetation. På blottet sandet og næringsfattig mineraljord er der gode betingelser for, at der kommer mange forskellige vilde blomster. Hvis jorden ligger soleksponeret, vil arealet tiltrække mange insekter, herunder jordboende bier, pga. varmen. Undgå jordbehandling, tilplantning og gødskning, da dette ødelægger arealet som redested.

Specifikt for bedriften: På Egholm er der mange lange jorddiger, disse er løbende vedligeholdet for at beskytte øen mod oversvømmelse. Der er altså en gravet kanal på den indvendige side af mange af jorddigerne for at vedligeholde højden på digerne. Derfor har mange af disse jorddiger ikke samme urørte status som man normalt ser, idet her fungerer jorddigerne faktisk som et teknisk anlæg. Idet de har en funktion som barrierer ud mod Limfjorden, vil vedligeholdelsen med yderlige jord på digerne nok altid finde sted. Men til trods for denne forstyrrelse, er jorddigerne stadig et godt fødested for mange insekter og fugle, idet der er en bred vifte af blomstrende vegetation, og enkeltstående træer og buske flere steder på digerne. Da jorddigerne er indhegnet sammen med strandengene, bliver disse plejet af de græssende kreaturer. Dette skaber steder hvor kreaturerne har brudt plantedækket, hvilket er med til at højne naturelementet i jorddigerne.

Der er givet 5 ud af 6 stjerner for jorddigerne, da vedligeholdelse af digerne gør, at de ikke har helt samme kontinuitet som mange andre uberørte diger i landskabet. Dette gør at de er mindre egnede for jordlevende insekter.

Anbefaling: Digerne er plejet ved afgræsning, hvilket giver en rigtig god dynamik som naturelement, og det er faktisk svært at se, hvad man kunne gøre anderledes for disse diger. De skaber helt naturligt levested og opholdssted for mange insekter og andet, der er en mosaik af forskellige tilstande, og til trods for, at digerne bliver vedligeholdet med nyt jord fra grøften, er afgræsningen med til at holde næringsstofpåvirkningen fra grøftens jord på et minimum, idet kreaturerne fjerner organisk materiale fra digerne.

SEGES



Jorddiger omkring Egholm



Gravet grøft langs dige



Trampespor langs dige



Huller til jordboende insekter



Barjord på dige

5. Levende hegn ★★★★★★

Generelt: Gamle hegn og skovpartier med flere arter af hvidblomstrende træer og buske (bl.a. slåen og engriflet hvid-tjørn, skovæble, almindelig hæg og mirabel) giver føde til insekterne. Gamle, og især døende træer, også kaldt veterantræer, er særligt værdifulde som levested for et utal af dyr, planter og svampe. Derimod har unge og nyplantede træede en meget ringe værdi som levested. Derfor ligger værdien for hegn, remiser, skov og krat i høj grad i beskyttelsen af det stående ved i form af gamle og døde træer. Udlægning af dødt ved i hegn efter evt. slåning bidrager også til levesteder for insekter og svampe. Et hegn med megen variation, store sten og med luft imellem træerne kan være et særdeles godt levested og kan score meget højt ift. biodiversitet.

Specifikt for bedriften: På bedriften er der ikke mange læhegn, men på det indvendige dige og i forlængelse deraf står det afbildede læhegn. Det er forskellig i størrelse og tæthed samtidig med, at der er flere forskellige arter af træer og buske. Læhegnet har stået her i mange år, men er meget påvirket af vejr og vind på øen. Egholm ligger meget vindeksponeret midt i Limfjorden. Under en del af læhegnet er desuden et beskyttet dige, hvor der er mange indgange/huller til insekter.

Det levende læhegn har fået 4 ud af 7 stjerner. Dette på grund af det anses som et godt levested for jordboende insekter, samtidig med, at de tidligt blomstrende hyld giver føde til en bred vifte af insekter og fugle.

Anbefaling: Hvis det levende hegn skulle opnå flere stjerner, skulle der være flere elementer i hegnet, hvor der blandt andet mangler dødt ved. Dog er der dødt ved andet sted på bedriften, hvorved dette kan veje en smule op. Men det anbefales altså fremadrettet, at bevare de grene og træer som dør og knækker, og lade dem ligge i selve læhegnet. Evt. kan det suppleres med en gammel halmballe et sted i læhegnet, simpelthen for at skabe levested for flere organismer.



6. Blomstrende vejkanter



Generelt: Blivende biotoper, f.eks. vejkanter og vejgrøfter som ikke omlægges, kan have en høj værdi som levested for bl.a. de vilde bier. Sådanne blomsterrige biotoper har en langt højere naturværdi end f.eks. blomsterstriber som udsås. Undgå påvirkning ved jordbehandling og gødning, da dette ødelægger arealet som levested og reducerer antallet af forskellige blomster. Undgå også at slå vejkanter og lignende til efter blomsterne er afblomstrede og har sat frø. Så sikrer man at der er føde til insekterne samt planternes overlevelse. For at fremme blomstringen kan man foretage høslæt i tidlig maj og/eller i oktober.

Specifikt for bedriften: For hele Egholm virker der til at være en tendens til, at ideen om insektvenlig slåning af rabatter og vejkanter, er gået rent ind. Generelt på øen er der flotte blomstrende vejkanter. Ligeledes omkring ejendommen var et rigt blomstrende miljø.

Sådanne naturelementer har et stort potentiale, og jeg vil sige at her på Egholm er vi på en maksimal score på dette element. Jeg giver derfor blomstrende vejkanter 8 ud af 8 mulige stjerner.

Anbefaling: På besøget så man super flotte vejkanter flere steder på bedriften, og på Egholm generelt. Det er vigtigt at huske, først at slå vejkanterne når blomsterne har sat frø til næste år. Ligeledes er det også vigtigt at fjerne det afslåede materiale, så man ikke kommer til at døje med et tykt førnelag efter det megen døde plantemateriale. Ligeledes holder man også næringspuljen på et minimum ved at slå og fjerne det døde plantemateriale. De danske arter vi ønsker at hjælpe på vej i vejkanterne, kræver næringsfattige forhold, ellers vil de blive udkonkurreret af græs og mere næringselskende arter.

Det er værd at huske, at vores vejkanter skaber korridorer mellem større naturelementer for rigtig mange af vores mindste dyr. Og man må sige at det summer på Egholm!

SEGES



Engrandøje

Humlebi på tidsel

Gul Kløver

Ønsker du at få mere viden?

Du er altid velkommen til at kontakte SEGES

Andrea Oddershede på anod@seges.dk, eller ring på tlf: 87405444.

Appen for § 3-natur - beskyttet natur

Med telefonen i hånden kan søge informationer om din natur, når du står ude på bedriften. Ligesom på Miljøportalen kan du få et overblik over den beskyttede natur, læse artslister for arealerne, samt undersøge HNV-score.

Miljøportalen

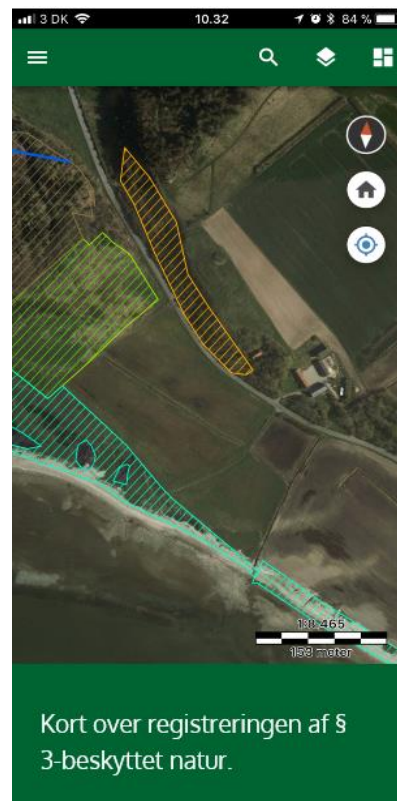
Få et overblik over naturen på din bedrift. Her kan du få information om arealer med beskyttet natur, HNV-score og artslister for dine arealer:

<https://arealinformation.miljoportal.dk>

SEGES

Appen "Beskyttet natur"

Søg info om naturen når du står derude.



HNV-score

High Nature Value (HNV) er en indikator for et areals naturværdi og bruges til at prioritere naturplejeindsatsen. En Høj HNV-værdi indikerer høj naturværdi.

